

Har de senere Tiders store Rigdomstilvæxt forbedret Arbejdernes Kaar?

Statistiken har næppe noget betydningsfuldere Spørgsmaal at besvare end det ovenstaaende. Da en bekræftende Besvarelse af det unegtelig vilde være det Behageligste, giver man ogsaa i Almindelighed en saadan. Men det er Statistiken og ikke Følelser og Ønsker, der skulde give Svaret. I England er Spørgsmaalet paany blevet rejst i den nyeste Tid, og da Diskussionen herom har ikke blot en stedlig men ogsaa en almindelig Interesse, skulle vi her fremdrage nogle Hovedpunkter af den.

Det er Stuart-Millianeren, det højt ansete Parlamentsmedlem Professor Fawcett, der ved en opsigtvækkende Artikel i Januarhæftet af «Fortn. Review» atter har fremdraget Sagen. Fawcett troede tidligere, at den kolossale Rigdomstilvæxt, ved hvilken den nyere Tid særlig udmærker sig, ogsaa havde forbedret Arbejdernes Kaar. Han har imidlertid nu, til Dels paa Grund af Brasseys Oplysninger i «Work and Wages», faaet en anden Opfattelse, til hvis Støtte han anfører baade statistiske Data og theoretiske Grunde. Det oplyses, at den Arbejderklasse, hvis Løn er blevet stærkere forhøjet i de sidste tyve Aar end nogen andens, er Bygningsarbejderne i London og Manchester. Disse Arbejders Løn er fra 1853 til 1872 bleven forhøjet med omtr. en Tredjedel; men Livet er blevet i det Mindste lige saa meget dyrere, saa at Fremgangen er overordentlig problematisk. Og den her nævnte Lønningsforhøjelse er aldeles exceptionel. De andre Arbejdere have enten faaet

Har de senere Tiders store Rigdomstilvæxt forbedret Arbejdernes Kaar?

Statistiken har næppe noget betydningsfuldere Spørgsmaal at besvare end det ovenstaaende. Da en bekræftende Besvarelse af det unegtelig vilde være det Behageligste, giver man ogsaa i Almindelighed en saadan. Men det er Statistiken og ikke Følelser og Ønsker, der skulde give Svaret. I England er Spørgsmaalet paany blevet rejst i den nyeste Tid, og da Diskussionen herom har ikke blot en stedlig men ogsaa en almindelig Interesse, skulle vi her fremdrage nogle Hovedpunkter af den.

Det er Stuart-Millianeren, det højt ansete Parlamentsmedlem Professor Fawcett, der ved en opsigtvækkende Artikel i Januarhæftet af «Fortn. Review» atter har fremdraget Sagen. Fawcett troede tidligere, at den kolossale Rigdomstilvæxt, ved hvilken den nyere Tid særlig udmærker sig, ogsaa havde forbedret Arbejdernes Kaar. Han har imidlertid nu, til Dels paa Grund af Brasseys Oplysninger i «Work and Wages», faaet en anden Opfattelse, til hvis Støtte han anfører baade statistiske Data og theoretiske Grunde. Det oplyses, at den Arbejderklasse, hvis Løn er blevet stærkere forhøjet i de sidste tyve Aar end nogen andens, er Bygningsarbejderne i London og Manchester. Disse Arbejders Løn er fra 1853 til 1872 bleven forhøjet med omtr. en Tredjedel; men Livet er blevet i det Mindste lige saa meget dyrere, saa at Fremgangen er overordentlig problematisk. Og den her nævnte Lønningsforhøjelse er aldeles exceptionel. De andre Arbejdere have enten faaet

en mindre eller slet ingen Forhøjelse; ja der anføres endog visse Klasser af Arbejdere, hvis Løn nu er mindre end for tyve Aar siden. Enkelte Arbejdere -- saaledes de 20 forskellige Slags Arbejdere, der arbejde i det private Skibsbyggeri ved Themsen -- fik ganske vist i 1865 en lidt højere Løn end i 1851; men med hint Aar indtraadte der en Reaktion, og i 1864 var Lønnen ikke højere end i 1851.*) — Resultatet bliver saaledes, at medens Rigdommene have ophobet sig i Kapitalisternes Hænder, er Fremgangen for de bedst stillede Arbejders Vedkommende overordentlig tvivlsom, og for Arbejdernes store Masses Vedkommende har Stillingen forværret sig.

Hvorledes kan nu dette mærkelige Forhold forklares? Fawcett anfører tre Grunde herfor. Muligvis kunde der anføres andre (og bedre); men lad os høre, hvad Fawcett siger.

Fawcett henviser til den økonomiske Grundsætning, at Arbejdslønnenes Højde bestemmes af Forholdet mellem Efterspørgsel og Udbud af Arbejdskraft. Nu have de store Kapitalopsamlinger, Handelens og Industriens Opsving ganske vist bevirket, at Efterspørgselen er steget overordentlig; men Forholdet er ikke derved blevet gunstigere for Arbejderne, da Udbuddet ogsaa er steget overordentligt. For det Første er dette steget, fordi Arbejderbefolkningen har formeret sig saa stærkt. Under de nuværende Tilstande bevirker en højere Løn, at Arbejderne formere sig stærkere, og saalænge dette Forhold vedvarer, er en varig Forbedring af Arbejdernes Kaar altsaa ikke mulig. Men det er ikke nok, at en Forøgelse af Arbejdernes Tal faar Lønnen til at falde; den har ogsaa Tendens til at give den samme Løn en mindre Kjøbeevne, da den større Arbejderbefolkning ved at forstærke Efterspørgselen efter Arbejdernes Forbrugsartikler driver Prisen i Vejret. — For det Andet er der en Omstændighed, der har den samme Betydning som en Forøgelse af Udbuddet af Arbejdskraft: det er Indførelsen af nye arbejdsbesparende Maskiner. Fawcett henviser til de For-

---

*) «Economist» kan ganske vist ikke bestride de af Fawcett anførte Data; men Bladet betragter dem som exceptionelle og vil ikke tillægge dem nogen Betydning.

enede Stater, hvor Bestræbelserne for at finde Maskiner ved hvilke man kan fritages for at maatte ty til den dyre Arbejds-kraft, særlig have været i Tiltagen efterhaanden som Lønnen er stegen: i 1847 toges her 43 Patenter paa nye arbejdsbe- sparende Agerbrugsmaskiner, i 1863 390, i 1864 563 og i 1867 endog 1800! Naturligvis er Indførelsen af Maskiner et Gode; men man er for tilbøjelig til at overse, at det, der er et Gode for Samfundet i det Hele taget, ofte kjøbes paa en- kelte Klassers Bekostning. — Endelig anføres som en tredje Grund, at kun en Del af de opsamlede Rigdomme anvendes i den indenlandske Industri, hvorimod en betydelig Kapitalmængde forlader Landet; men dette Argument har i alt Fald væsentlig kun Betydning for England, der sender saa store Kapitaler til Kontinentets laansøgende Lande.

Saavidt Fawcett.

Denne Artikel har nu været Gjenstand for de forskjelligste Betragtninger. Medens Professor Cairnes, en af Englands mest fremragende Nationaløkonomer, i «Daily News» har hæv- det, at hvis Arbejdslønnen overhovedet er steget, er den i et- hvert Tilfælde ikke steget saa meget som Prisen paa Livsfor- nødenhederne, — har navnlig «Economist» stærkt bestridt de af Fawcett forfægtede Anskuelser.

«Vi ville begynde med,» siger «Economist», «at spørge d'Hrr. Fawcett og Cairnes om de tro, at Kapitalrenten da er stegen i de sidste tyve Aar. De fortæller os, at en Arbejder ikke faar mere eller i alt Fald ikke meget mere i Dagløn end for tyve Aar siden. Vi gad høre, om de tror, at Kapitali- sten gennemsnitsvis nu faar flere Procent af sin Kapital end da. Der er Intel, der vidner herom, og vi ere tvært imod temmelig tilbøjelig til at tro, at han faar lidt færre. Er der i saa Tilfælde noget Urimeligt eller Ubilligt i, at Arbejderen kun faar lidet hvis overhovedet noget mere end før? Saavidt vi kunne se, er det, der er sket, Følgende: i de senere Aar er der her i Landet sket uhyre Kapitalopsamlinger; disse Kapitaler ere blevne anvendte om- trent, skjønt maaske ikke ganske, til den samme Rentefod som de tidligere eksisterende Kapitaler; Kapitalisternes samlede

Indkomst er langt større end den plejede at være, fordi de eje saa meget mere Kapital. Deres forøgede Indkomst er en Følge af og en Belønning for, at de, som Klasse betragtet, have udvist Tarvelighed (*frugality*); men den Kapitalist, der ikke har været tarvelig, der ikke har opsparet, der kun besidder den samme Kapital som for tyve Aar siden, har ingen større Indkomst nu end da. Hvorfor skulde da en Arbejder, der ikke har været tarvelig, der ikke har opsparet, der kun har sit Arbejde som for tyve Aar siden, — hvorfor skulde han have større Indkomster.»

Efter denne Indledning, der nok kunde fremkalde forskellige Betragtninger, gaar Bladet over til Spørgsmaalet om den reelle Arbejds løn nu er større end for tyve Aar siden. Bladet bemærker da i saa Henseende, at «det er meget vanskeligt, eller rettere: det er umuligt» at besvare dette Spørgsmaal med Nøjagtighed. Ikke engang den nuværende nominelle Arbejds løn kan bestemmes med tilnærmelsesvis Nøjagtighed, bl. A. fordi der ikke her, som paa Varemarkedet, haves engros-Priser, hvortil man kan holde sig. Og heller ikke er det let at udfinde de Priser, Arbejderne maa betale for deres Forbrugsartikler, da de jævnlig ere ganske forskellige fra dem, der offentlig noteres. — Spørgsmaalet lader sig altsaa ikke bestemt besvare; men der foreligger dog visse Kjendsgjæringer, der give en Antydning af den formentlig rigtigste Besvarelse.

«Economist» fremhæver først, at Forbruget af saadanne Artikler, som Arbejderen kjøber, er steget stærkere, end Befolkningen er voxet. Kun i Kaffe forbruget har der været en Aftagen; af The forbruges der derimod pr. Hoved lidt over 100 pCt mere end i 1852; af Sukker 63 pCt., af Tobak 34 pCt., og af flere andre Varer er Forbruget steget omtrent i en tilsvarende Grad. Nu kunde det jo rigtignok tænkes, at denne Stigning i Forbruget ikke skyldes Arbejderklassen, men de andre Samfundsklasser; men dette finder Bladet højst usandsynligt: «de anførte Varer nærme sig til at være Nødvendigheds-gjenstande; Arbejderne ere næsten altid de vigtigste Forbrugere af dem, og hvis de højere Samfundsklassers Indtægter forøges, anvende de den største Del af Forøgelsen paa Anskaffelsen af

mindre elementære Forbrugsgjenstande; en betydelig Tiltagen af Forbruget af Varer, af hvilke Alle behøve Noget, men Ingen Meget, gjør det antageligt, at den talrigste Samfundsklasses Velvære forøges.

Dernæst omtaler Bladet, at Enhver er i Stand til at iagttagende, at i alt Fald én Klasse af Arbejdere nu lever meget bedre end før, nemlig Tyendet. Tyendet faar ikke alene højere Løn, men der sørges i det Hele taget bedre for det end tidligere. «Naar Tyendets Kaar,» siger Bladet, «nu er bedre end før, har de øvrige Arbejderklassers Stilling sandsynligvis ogsaa forbedret sig.» — Forholdene maa imidlertid i dette Punkt være ganske anderledes i England end her, naar Bladet kan sige, at «Tyendet ikke er bedre stillet end de øvrige Arbejdere ja i en Henseende daarligere, da de ikke kunne slutte sig sammen for at drive Lønnen i Vejret» (hvilket Erfaringen dog viser, at de gjøre).

Naar det endelig bemærkes, at Udbyttet af Forbrugsskatterne tiltager saa stærkt, saa er dette dog egentlig ikke saa overraskende, naar det huskes, at Forbrugernes Antal er tiltaget betydeligt; men Spørgsmaalet er jo, om ogsaa Velværet er tiltaget for en vis Del af disse Forbrugeres Vedkommende.

Disse tre Argumenter finder «Economist» «overordentlig stærke» (*exceedingly strong*), og det er tilbøjeligt til deraf at udlede modsatte Resultater af dem, Fawcett er kommen til. — Det gaar dernæst over til at anstille forskellige Betragtninger, som dette udviklede Spørgsmaal kan fremkalde.

Først bemærkes det da, at «Arbejde» og «Arbejde» er to forskellige Ting. Det Arbejde, der betales højt, er ofte lige saa billigt som det, der betales lavt, fordi det er saa meget bedre. «Betragter man Markarbejdernes nuværende Løn, vilde det være en stor Fejltagelse, om man ansatte Dorsetshire-Arbejderens og Lincolnshire-Arbejderens Dagløn til samme Størrelse. Det vilde være det Samme som at have almindelig Priser for Dampmaskiner uden Hensyn til paa hvor mange Hestes Kraft de ere. Lincolnshire-Arbejderen er afgjort det mest virkende Dyr (*animal*) af de to. Paa samme Maade, naar man sammenligner Prisen paa Arbejde i Fortiden med den nu-

værende, maa vi vel lægge Mærke til, at Stigningen i den nominelle Pris kan eller kan ikke skyldes en tilsvarende Stigning af Arbejdets Dygtighed, — med andre Ord: den kan enten være en forøget Godtgjørelse for at arbejde mere, eller en forøget Godtgjørelse for kun at arbejde lige saa meget. For Kapitalisten er denne Forskjel af den aller største Betydning. Hvis han betaler mere for det samme Arbejde, maa han af med saa mange flere Penge; hvis han kun betaler det Samme for det samme Arbejde, er det ham ligegyldigt, om der gaar flere eller færre Arbejdere, flere eller færre Arbejdstimer hertil. Det vedrører ikke Pengebetalingen eller det reelle Ekvivalent.»

Dernæst fremhæves det, at Arbejdsherrrens Gevinst svinger stærkt frem og tilbage: i nogle Aar har han meget store Indtægter, i andre slet ingen; men i disse sidste betaler han dog Arbejderen hans Løn, og det er altsaa rimeligt, at han i de gode Aar faar Erstatning herfor. «Det vilde være meget ubilligt, om Arbejderen i samme Grad som Arbejdsherren nød Godt af de gode Aar, da han ikke paa samme Maade deler de onde Tider med ham.»

For det Tredje maa det huskes, at Efterspørgslen efter Arbejde ikke nødvendigvis stiger, fordi Kapitalen forøges. Det afhænger af den Form, den ny Kapital iklæder sig. Sættes den i Maskiner, i Jærnveje, i Kanaler, med ét Ord: gøres den fast, vil Efterspørgselen efter Arbejde ikke stige. — Paa den anden Side kan «Economist» dog ikke give Fawcett Ret i, at Maskinerne have berøvet Arbejderne Arbejde. Maskinerne have bevirket, at Varerne ere blevne meget billigere; de have bevirket, at hvor der før kun produceredes én Ting, produceres der nu halvtreds, og det Antal Mennesker, der nu beskæftiges i de vigtigste Industrigrene, er større med Maskinerne, end det vilde have været uden dem. — Dog, for det Fjerde, maa man ikke heraf uddrage den Slutning, at Maskinerne, naar Alt kommer til Alt, skulde være til Fordel for Arbejderne. De have gjort visse af hans Forbrugsartikler, f. Ex. hans Klæder, meget billigere; men ulykkeligvis forholder det sig ikke saaledes med de vigtigste af hans Forbrugsartikler navnlig med hans Fødemidler; de have maaske bevirket, at enkelte af disse

ere blevne en Ubetydelighed billigere, eller de have forhindret, at de ere blevne dyrere; men store Sager have Arbejderne ikke profiteret ved dem, og det vilde have været fordelagtigere for dem, om den Kapital, der er bleven sat fast i Maskiner, i Steden for var bleven anvendt til at købe Arbejde for.

«Naar derfor,» slutter «Economist», «disse forskjellige Betragtninger samles og vejes, bliver den sandsynlige Slutning den: at Daglønnen er steget saaledes, at Arbejdsklasserne derved ere satte i Stand til at anskaffe sig mere pr. Hoved af de Ting, de ønske, end før var Tilfældet; at dette er saa meget mere mærkværdigt, fordi Kapitalens Rentefod, saa vidt vi vide, ikke er stegen; at Kapitalisterne ere uhyre rigere, fordi der er saa meget mere Kapital i Landet; at Indkomsten naturligen tilhører dem, fordi de opsparede den, og ikke Arbejderen eller Andre, der ikke opsparede den; at denne uhyre Opdyngen af Kapitaler ikke har gavnet Arbejderne ved i samme Grad at hæve deres Pengeløn, fordi Kapitalerne for en stor Del ere blevne satte fast i Maskiner, der ikke bevirke nogen Forhøjelse af Lønnen; og at denne Opdyngen ikke har gavnet Arbejderne ved at gjøre alle deres Forbrugsartikler billigere, fordi de vigtigste af disse Artikler have en naturlig Tendens til at stige i Pris, der opvejer Maskinernes og Kapitalens Indflydelse. Der er ingen Grund til, at endog den største Rigdomsforøgelse skulde gavne Arbejderen i høj Grad, naar denne Rigdom ikke opsparedes af ham, og kun i mindre Grad skaber Efterspørgsel efter ham.» — —

Vi have i det Foregaaende givet et Resumé af de forskjellige Anskuelser uden at tage Parti enten for den ene eller den anden. Vi skulle heller ikke nu gaa ind paa nogen Kritik af dem; og vi skulle kun fastslaa, at selve Spørgsmaalet om Arbejdslønnens Forhøjelse eller Ikke-Forhøjelse drister «Economist» sig ikke til bestemt at besvare: det har kun nogle Formodninger i saa Henseende; — Læserne kunne nu selv afgjøre om, hvorvidt disse ere vel grundede eller ej. Hvad det oftnævnte Blad derimod er sikker paa, det er, at der ikke vilde være noget Forunderligt i, om Arbejderen ikke fik højere Løn,

naar Rentefoden ikke stiger. Det er dog tvivlsomt, om det er tilladeligt at analogisere paa den Maade. Uagtet Rentefoden maaske er falden en Ubetydelighed, ere Kapitalisterne dog «uhyre rigere», fordi Kapitalopdyngningen har været saa meget stærkere; men formindskes Daglønnen, er det ikke godt muligt for Arbejderen at indhente, hvad der tabes herved, ved at arbejde flere Dage; der er i saa Henseende snævre Grænser, og det vil i alt Fald falde ham vanskeligt at arbejde mere end 365 Dage om Aaret. — Hovedpunktet i «Economist's» Fremstilling, det, hvormed der begyndes og endes, er dette: Arbejderen, der jo ikke som Kapitalisten har været tarvelig i sin Levemaade, der ikke som han har opsparet Kapitaler, kan ikke støtte et Krav paa en højere Løn paa den Omstændighed, at Nationens Rigdomme ere lagne saa overordentlig til; — thi denne uhyre Tilvæxt af Arbejdsudbyttet skyldes naturligvis ikke Arbejderne!

A. P.
